

Mønsterbesvarelse JUS243 Allmenn formuerett

Eksamen våren 2018

Kandidat: Astrid Jahr Olsen

Ikke kommentert

Del 1:

Oppgaven reiser flere spørsmål i forbindelse med utlegg og beslag i en eiendom etter konkurs hos VestinVest AS. Spørsmålene vil bli besvart separat i det følgende.

Twisten mellom Kemneren og Ulla Ås:

Problemstillingen er om Kemneren kan ta utlegg i hele eiendommen.

Det følger av dekl. § 2-2 at fordringshaverne har rett til dekning i ethvert "formuesgode" som "tilhører" skyldneren på "beslagstiden" og som kan "selges, utleies eller omgjøres i penger".

Eiendommen er klart et "formuesgode" som kan "selges, utleies eller omgjøres i penger". "Beslagstiden" er 9. april 2018.

Ordlyden "tilhører" tilsier at konkursboet trer inn i skyldnerens materielle rettighetsposisjon. Altså får ikke kreditorene bedre rett enn det skyldneren hadde, og det er de reelle eiendomsforholdene som er avgjørende.

Peder kan ikke overdra større rett enn det han selv. Ullas eierandel var Peder ikke berettiget til å overdra til VestinVest AS. Ullas eierandel tilhører dermed fortsatt henne. Når det er de reelle eiendomsforholdene som er avgjørende er det uten betydning om Ulla har tinglyst sitt erverv. Det er slått fast i rettspraksis at en utleggstaker ikke kan bygge på legitimasjon. Først i Bygland-dommen for konkursbo, men det er i senere rettspraksis bekreftet at dette også gjelder for utlegg. Kemneren kan altså ikke bygge på at Peder Ås har grunnbokshjemmel til Ullas sin eierandel. Kemneren kan ikke ta beslag i Ullas eierandel.

Peders del av eiendommen var han berettiget til å overdra, og det er VestinVestAS som eier av denne delen på beslagstidspunktet. Imidlertid fremgår det av forarbeidene at beslagsretten ikke kan avgjøres utlukkende etter eierforholdene, men at reglene om rettsvern også kommer inn her. Det må derfor vurderes om VestinVest AS har fått rettsvern for sitt erverv av Peders eierandel.

Det følger av tingl. § 20 at når et dokument er "registrert" går det rettsverv som dokumentet gir uttrykk for, i kollisjonstilfelle foran rettsverv som "ikke er registrert (...) tidligere".

Overdragelsen fra Peder Ås til VestinVest AS var ikke "registrert". Eiendomsoverdragelsen har derfor ikke fått rettsvern overfor kemneren.

Konklusjonen er at Kemneren kan ta utlegg i Peder Ås sin eierandel.

Twisten mellom Kemneren og konkursboet til VestinVest AS:

Problemstillingen er om kemnerens utlegg står seg mot konkurs hos VestinVest AS.

Det følger av dekl. § 2-2 at fordringshaverne har rett til dekning i ethvert "formuesgode" som "tilhører" skyldneren på "beslagstiden" og som kan "selges, utleies eller omgjøres i penger".

Eiendommen er klart et "formuesgode" som kan "selges, utleies eller omgjøres i penger".

"Beslagstiden" er 11. april. 2018.

Ordlyden "tilhører" tilsier som nevnt kreditorene trer inn i skyldnerens materielle rettighetsposisjon. Når konkursboet ikke skal få bedre rett enn Peder selv har tilsier det at konkursboet også må respektere kemnerens utlegg i eierandelen.

Det følger imidlertid av dekl. § 5-8 at panterett som er stiftet ved utlegg hos "skyldneren senere enn tre måneder før fristdagen" ikke har rettsvirkning overfor boet.

"Fristdagen" er dagen da begjæring om konkurs kom inn til tingretten, jf. dekl. § 1-2. Det er ikke opplyst i faktum når begjæringen om konkurs hos VestInvest AS kom inn til tingretten, men konkurs ble åpnet 11. april. 9. april vil da uansett være "senere enn tre måneder før".

Spørsmålet er om utlegget ble tatt hos "skyldneren", jf. dekl. § 5-8.

Ordlyden "skyldneren" er ikke helt entydig på hvilken skyldner som omfattes. Skyldneren kan vise tilbake på "utlegg" eller det kan vise tilbake til konkursskyldneren siden kapittel 5 i dekningsloven gjelder ved "konkurs", jf. § 5-1.

Formålet med dekl. § 5-8 er at de usikrede kreditorene skal få mulighet mot å gripe inn dersom det tas utlegg til fordel for en kreditor og det ikke vil være nok til at alle får dekning for sine krav ved utlegg. Muligheten for å begjære konkurs og omstøte utlegget skal føre til likebehandling av kreditorene.

I et tilfelle der erververen av eiendommen ikke har tinglyst vil både avhenderens kreditorer og erververens kreditorer kunne ta dekning i eiendommen, jf. dekl. § 2-2 og forarbeidene.

Dersom en av avhenderens kreditorer tar utlegg i eiendommen medfører det at erververens kreditorer ikke får noe verdien. At utlegget får negative konsekvenser for erververens kreditorers mulighet for beslag kan tilsi at de bør kunne begjære konkurs og omstøte utlegget for å sikre seg selv.

Imidlertid vil muligheten for å begjære konkurs og omstøte utlegget i et slikt tilfelle ikke føre til likebehandling. Den som har begjært utlegget ikke vil være blant de kreditorene som skal fordeles ved konkursen. Ved konkursbehandlingen skal verdiene fordeles mellom konkursskyldnerens kreditorer, og kemneren som er kreditor for krav mot Peder Ås, ikke VestinVest AS, vil da ikke få noe. Når kemneren var først ute med å begjære utlegg bør han ikke bli stående igjen uten noen verdier.

Konklusjonen er at kemnerens utlegg står seg mot konkurs hos VestinVest AS. Twisten mellom konkursboet til VestinVest AS og Ulla Ås:

Problemstillingen er om konkursboet kunne ta beslag i eiendommen.

Det følger av dekl. § 2-2 at fordringshaverne har rett til dekning i ethvert "formuesgode" som "tilhører" skyldneren på "beslagstiden" og som kan "selges, utleies eller omgjøres i penger".

Eiendommen er klart et "formuesgode" som kan "selges, utleies eller omgjøres i penger". "Beslagstiden" er 11. april. 2018.

Ordlyden "tilhører" tilsier at konkursboet trer inn i skyldnerens materielle rettighetsposisjon. Altså får ikke kreditorene bedre rett enn det skyldneren hadde, og det er de reelle eiendomsforholdene som er avgjørende.

Kemneren har tatt utlegg i Peders eierandel og utlegget står seg mot konkurs hos VestInvest AS, jf. ovenfor. Konkursboet kan ikke ta beslag i Peders eierandel.

Utgangspunktet er at en ikke kan overdra større rett enn det man selv har. Peder Ås var ikke berettiget til å overdra Ullas eierandel og den tilhører som utgangspunkt ikke VestinVest AS. Dersom det skal gjøres unntak fra hovedregelen må det finnes en særlig hjemmel for dette.

Spørsmålet er om VestinVestAS ekstingverte Ullas eiendomsrett.

Det følger av tingl. § 27 at overfor den som har tinglyst en rett han har "ervert ved avtale" med "innhaveren av grunnbokshjemmelen" og som var i "god tro" da dokumentet ble "registrert" kan den innsigelse at grunnbokshjemmelen skyldes et "ugyldig dokument" ikke gjøres gjeldende.

Mellom to sameiere der den ene registrert med grunnbokshjemmelen skyldnes ikke grunnbokshjemmelen et "ugyldig dokument". Tingl. § 27 kommer derfor ikke direkte til anvendelse.

Spørsmålet er om tingl. § 27 kan anvendes analogisk der to søsken eier en eiendom i fellesskap.

I Hopsnes-dommen var saken at to ektefeller eide en eiendom sammen. Ektemannen pantsatte begge eierandel til en bank som sikkerhet for et lån. Spørsmålet for Høyesterett var om bankens panterett i hustruens eierandel kunne stå seg. Høyesterett brukte tingl. § 27 analogisk for å besvare spørsmålet. I likhet med to ektefeller som er sameier vil to søsken som er sameier ha den samme oppfordringen til å tinglyse ervert slik at begge får grunnbokshjemmel. Det er ikke grunn til at en søster som er sameier skal beskyttes i større grad mot godtroervert enn en ektefelle som er sameier. Dette tilsier at tingl. § 27 skal anvendes analogisk.

Det vil også skape sammenheng i systemet om to så like tilfeller behandles likt. Konsekvenshensyn tilsier at tingl. § 27 skal anvendes analogisk.

For en sameier kan det være lite forutberegnelig at det skal kreves tinglysing for at rettigheten skal stå seg mot senere ervert når dette ikke er kreves etter loven. Hensynet til den sameier som kan ha trodd at han ikke behøvde å registrere sin rett for å få vern mot godtroervert tilsier at § 27 ikke skal anvendes analogisk.

I tillegg skal grunnboken i størst mulig grad gi uttrykk for alle de rettigheter som eksisterer på en eiendom og det vil være et skår i grunnbokens troverdig om det ikke skulle være nødvendig å tinglyse sameie mellom søsken. Grunnbokens troverdighet bør være størst mulig slik at omsetningserverve kan stole på at de kan betale trygt uten å gjøre ytterligere undersøkelser, med mindre man får en konkret oppfordring om det. Dette tilsier at § 27 skal anvendes analogisk.

For en rettserverver vil det være enda vanskeligere å oppdage at den som overdrar eiendommen mangler rett til å overdra hele eiendommen fordi den er i sameie enn i de tilfeller der den som overdrar ikke har rett til eiendommen i det hele tatt. En sameier vil i tillegg til den rettslige legitimasjonen grunnboken gir som regel også ha faktisk legitimasjon. Dette gjør at det er grunn til å beskytte den senere erverver i enda større grad, noe som trekker ytterligere i retning av at § 27 skal anvendes analogisk.

En av årsakene til å la være å tinglyse en sameieandel, som også var årsaken i dette tilfellet, er økonomi. Hvis planen uansett var at Peder skulle overta hele eiendommen på et tidligere tidspunktet kan partene ha sett det som økonomisk gunstig å spare dokumentavgiften. Dette hensynet har imidlertid Høyesterett vært lite villig til å akseptere. I forusstrandadommen var det spørsmål om § 23 som krever tinglysing for at erverv skal stå seg mot konkurs kunne tolkes innskrenkende ved at erververen hadde gjort selvstendig rettsvernhevd. Overdragelsene var ikke blitt tinglyst av økonomiske grunner. Høyesterett kom frem til at § 23 ikke kunne tolkes innskrenkende når det var rent økonomisk grunner. Dette tilsier at hensynet til å spare dokumentavgift ikke er en beskyttelsesverdig interesse.

Samlet sett er det gode grunner til å anvende tingl. § 27 for sameie mellom søsken når regelen allerede brukes analogisk for opprinnelig sameie mellom ektefeller og det bidrar til å ivareta grunnbokens troverdighet og omsetningshensynet.

Konklusjonen er at tingl. § 27 skal anvendes analogisk der to søsken eier en eiendom.

VestinVest AS "ervert ved avtale" med "innehaveren av grunnbokshjemmelen".

Ordlyden "god tro" tilsier at man har vært så aktsom som det kunne kreves etter forholdene. VestinVest hadde ingen grunn til å tro at Peder Ås ikke hadde rett til å avhende hele eiendommen og de har derfor vært i "god tro".

Imidlertid har ikke VestinVest AS "registrert" sitt erverv. At Ulla Ås ikke har registrert er uten betydning når heller ikke VestinVest AS har gjort det. VestinVest AS bør ikke kunne ekstingvere Ullas rett uten tinglysing når de ikke har tinglyst selv. Formålet er som nevnt at grunnboken skal ha best mulig troverdighet, og det er ikke grunn til å beskytte en som ikke har bidratt til dette. Både den som erverver først og som erverver sist som ikke har tinglyst har hatt en oppfordring til å tinglyse, og da er det den som ervert sin rett først som skal ha best rett etter hovedregelen.

VestinVest AS har ikke ekstingvert Ullas eiendomsrett.

Ullas eierandel tilhører dermed fortsatt henne. Konkursboet kan ikke bygge på at VestinVest AS var legitimert, jf. Bygland-dommen.

Konkursboet kunne ikke ta beslag eiendommen.

Del 2:

A)

Twistens parter er Marte Kirkerud og konkursboet til Ole Vold.

Problemstillingen er om Martes tilbakebetaling av det forfalte kravet til Ole kan omstøtes.

Det følger av dekl. § 5-2 at "gave" som skyldneren har "fullbyrdet senere enn ett år før fristdagen" kan omstøtes.

Når den eventuelle gaven er en overdragelsen av penger blir den "fullbyrdet" når overdragelsen finner sted. Pengeoverføringen fra Marte til Ole fant sted 15. februar 2017.

"Fristdagen" er den dagen da begjæring om åpning av konkurs som "ble tatt til følge kom inn til tingretten". Begjæringen den 12. februar 2018 ble ikke "tatt til følge". Begjæringen 1. mars 2018 ble "tatt til følge". 15. februar 2017 er ikke "senere enn ett år før" 1. mars 2018.

Det er ikke aktuelt § 5-2(2) der omstøtelsesfristen er to år for Marte og Ole er ikke "nærstående", jf. dekl. § 1-5. Disposisjonen ble ikke foretatt innen omstøtelsesfristen.

Konklusjonen er at Martes tilbakebetaling av det forfalte kravet til Ole kan omstøtes.

Subsidiært forutsettes det at betalingen var "fullbyrdet senere enn ett år før fristdagen", jf. dekl. § 5-2.

Spørsmålet er om tilbakebetalingen var en "gave", jf. dekl. § 5-2.

Ordlyden tilsier at det må ha skjedd en formuesforskyvning i hensikt å berike mottakeren. Denne tolkningen er også lagt til grunn av Høyesterett i bla. Bruvik- dommen.

Det har skjedd en formuesforskyvning siden Marte overførte penger til Ole som hun ikke var rettslig forpliktet til. Siden Marte er eier av bedriften er det klart at hun identifiseres med den. Det problematiske er om Marte hadde berikelseshensikt.

Ole hadde vært Martes kunde i flere år så da han fortalte henne at han hadde betalt noe han ikke var forpliktet til fordi kravet var foreldet synes hun det hørtes "rimelig ut" at han fikk pengene tilbake. At hun opplevde det som rimelig viser at hun ville at Ole skulle bli fornøyd og få det slik han ønsket. At Marte visste at det ville være positivt for Ole tilsier at hun hadde en berikelseshensikt.

På den andre siden var årsaken til at Marte ønsket at Ole skulle få det slik han ønsket at hun vil være på god fot med han. Marte var næringsdrivende og hadde behov for kunder. Ole var spesielt viktig siden han hadde vært fast kunde i lang tid og han hadde forespeilet at han kunne være interessert i inngå en kontrakt med kjøp av flere kaffemaskiner i nær fremtid. At Ole likte Marte ville dermed være en økonomisk fordel for hennes næringsvirksomhet ved at han kunne genere store inntekter til bedriften. Selv om Marte visste at Ole fikk en fordel, så er hennes hovedformål med betalingen at dette skal være til hennes gunst i fremtiden. Dette tilsier at hun ikke hadde berikelseshensikt.

I Bruvik-dommen var saken at to selskap (A og B) hadde inngått avtale om leie av eiendommer. Selskapet (A), som leide eiendommene, fremleiet den ene eiendommen til Bergen Fylkeskommune. Det var samme person som styrte begge selskaper. Etter hvert fikk selskap A betalingsproblemer. Selskap A og B inngikk da en ny avtale om at leieforholdet mellom dem skulle opphøre og selskap A skulle få redusert sin leieprisen. Selskap B trådte da inn som utleier i avtalen med Bergen Fylkeskommune. Selskap A gikk senere konkurs, og konkursboet krevde at innskrenkelsene i leieavtalen mellom A og B skulle omstøtes fordi det var en gave. Det hadde skjedd en formuesforskyvning fordi leieinntektene i avtalen med Bergen Fylkeskommune var høyere enn leiereduksjonen som A hadde fått. Høyesterett tok ikke uttrykkelig stilling til berikelseshensikten, men de uttalte at de "må antas å ha hatt sine grunner". Hva som ligger i dette er ikke klart, men ut fra faktum er det nærliggende å tolke slik at selskapene hadde forretningsmessige grunner til å ordne forholdet slik de gjorde. Det ville være til fordel for begge selskapene om leiekontrakten ble innskrenket istedenfor å bli hevet. Dommen kan tas til inntekt for at berikelseshensikten ikke trenger å være så fremtrende.

At det ikke bør kreves at berikelseshensikten er fremtredene vil også samsvare med formålet bak omstøtelsesregelen i § 5-2. Når det foretas en vederlagsfri formuesforskyvning i tiden rett før konkurs er dette noe som er mistenkelig. De usikrede kreditorene vil ikke få noen ut av denne disposisjonen overhode. I tillegg skal de objektive omstøtelsesreglene være enkle å praktisere. Dersom subjektive forhold, slik som berikelseshensikt, blir avgjørende vil det gjøre at reglene ikke i like stor grad oppnår formålet om enkelhet siden det kan være vanskelig å føre bevis om hva som er hensikten. At Marte ønsket at Peder skulle få betalt samtidig som hun selv fikk en forretningsmessig fordel kan etter dette være nok.

I Bruvik-dommen skulle imidlertid gaven være til forretningsmessig fordel for begge selskap. Selv om det ikke var en direkte gavehensikt, så var det et ønske om å berike ut fra næringshensyn. I dette tilfellet var Martes ønske om at Ole skulle få betalt utelukkende en konsekvens av at hun senere ville få en fordel. Hennes formål var hele tiden å bevare sin egne interesser. At Ole skulle få en fordel var ikke et mål i seg selv, kun et skritt på veien for å oppnå hennes egen fordel. At Marte, i motsetning til i Bruvikdommen, ikke handlet med hensikt å berike Ole ut fra næringshensyn heller tilsier at hun ikke hadde berikelseshensikt.

I Bruvikdommen var det også samme person som styrte begge selskap slik at det objektivt sett er lettere å tenke seg at personen handlet med begge selskapenes interesser i tankene. Selv om Marte og Ole har hatt et langvarig forretningsforhold er det to ulike, separate bedrifter uten noen direkte

tilknytning. Manglende tilknytning mellom Marte og Ole underbygger at hun har hatt det å berike sin egen bedriften som hensikt. Dette trekker ytterligere i retning av at hun ikke har hatt berikelseshensikt.

Samlet sett hadde Marte ikke berikelseshensikt når hun utelukkende handlet med formål om å berike sin egen næringsvirksomhet. Om et slikt tilfellet skulle vært omfattet ville det være å beve seg enda lenger bort fra kjernen av berikelseshensikt som Høyesterett stiller opp enn det som ble akseptert Bruvik-dommen.

Tilbakebetalingen var ikke en "gave", jf. dekl. § 5-2.

Martes tilbakebetaling av det forfalte kravet til Ole kan ikke omstøtes.

B)

Oppgaven reiser flere spørsmål om realisering av pant i ti utstillingsreoler. Spørsmålene vil bli behandlet separat i det følgende.

Twisten mellom Lillevik Sparebank og Petra Ås:

Problemstillingen er om Petra Ås har krav på å få utlevert ti utstillingsreoler.

Marte hadde pantsatt driftstilbehøret sitt til Lillevik Sparebank. Hva som inngår i driftstilbehørspantet er regulert i pantel. § 3-4(2). Det følger av pantel. § 3-4(2) at som driftstilbehør anses "innbo". Det er klart at utstillingsreoler er "innbo".

Utgangspunktet er at de ti utstillingsreolene inngår i panteobjektet.

Det følger av pantel. § 3-7(3) at når tilbehør blir solgt i samsvar med "reglene i første og annet ledd" og selgeren ikke lenger har "rådigheten" over det, faller panteretten bort.

Det følger av pantel. § 3-7(1) at pantsetteren kan skifte ut pantsatt driftstilbehør så langt dette er i samsvar med "forsvarlig drift" og ikke "vesentlig forringer panthavers sikkerhet". Videre av pantel. § 3-7(2) at salget ikke kan skje etter at panthaveren har "tatt skritt til å inndrive pantekravet". Partene var enige om at vilkårene i første og annet ledd var oppfylt.

Spørsmålet er om Marte fortsatt har "rådigheten" over de ti utstillingsreolene, jf. § 3-7(3).

Ordlyden "rådigheten" tilsier at driftstilbehøret skal være overlevert til kjøperen. Formålet med vilkåret er at selgeren ikke skal kunne oppkonstruere et salg slik at panthaveren ikke får dekning i driftstilbehør som han skulle ha hatt. I tillegg skal det gjøre at man får et klart tidspunkt for når driftstilbehøret opphører som kan vurderes opp når panthaver tiltrådte pantet.

Reolene befant seg ikke lenger i Martes butikk. Marte hadde fått dem transportert til sin bror Kåre som skulle vaske dem før salg. At reolene ikke lenger befant seg hos Marte gjør at hun ikke har noen direkte fysisk rådighet over dem. Dette tilsier at Marte ikke lenger har "rådigheten".

Videre hadde Marte sagt til Kåre at han skulle ta kontakt med Petra når han var ferdig med å vaske hyllene. Altså skal Marte etter planen ikke lenger ha noe med hyllene å gjøre. Hun har fått betaling og Petra skal hente hyllene hos Kåre. Dette tilsier også at Marte ikke lenger har "rådigheten".

Imidlertid er Kåre Martes representant siden han skal vaske hyllene på vegne av henne før overdragelsen til Petra. Kåre gjorde tjenesten som en vennetjeneste. Selv om hyllene befant seg hos Kåre vil Marte ved å ta kontakt med Kåre kunne få hyllene tilbakelevert eller hun kan be han om å ikke utlevere hyllene til Petra. Siden Kåre handler på vegne av Marte og de er nærstående er det lite trolig at han vil motsette seg dette. Han vil ikke ha kjennskap til hva som ble avtalt eller eventuelt er blitt forandret i avtalen mellom Marte og Petra. Dette tilsier at Marte fortsatt har "rådigheten".

Involveringen av en tredjeperson ved overlevering av hyllene til Kåre gjør at det blir vanskeligere å oppkonstruere en rettsstiftelse mellom selger og kjøper. Kåre vil kunne bekrefte at det er en virkelig overdragelse mellom Petra og Marte. I tillegg gjør dette at man har et klart tidspunktet som kan være med å bevise om salget fant sted før eller etter panthaveren tiltrådte pantet. Dette tilsier at Marte ikke lenger har "rådigheten".

På den andre siden Kåre Martes representant og nærstående slik at han enklere enn en uavhengig tredjeperson vil kunne være involvert i et arrangement for å svike panthaveren. Dette tilsier at Marte har "rådigheten".

Videre er det mulig å transportere hyllene til andre for vask uten at dette er ledd i et salg. Hvis det er tilstrekkelig for at pantsetter har mistet rådigheten at de er overlatt til noen andre for vask vil man kunne oppkonstruere et salg i alle tilfeller og under hele tiden driftstilbehøret er satt bort til dette formålet. At det er en fare for svik av panthaveren tilsier at Marte fortsatt har "rådigheten".

Samlet sett er det avgjørende at hyllene ikke er blitt overlevert til Petra, og at Marte fortsatt kan sørge for at dette ikke skjer ved å kontakt Kåre som er hennes representant og nærstående.

Marte har fortsatt "rådigheten" over de ti utstillingsreolene, jf. § 3-7(3).

Spørsmålet er om "rådigheten" skal tolkes utvidende slik at det er tidspunktet for rettsvern mot selgerens kreditorer som blir avgjørende.

Ordlyden "rådigheten" er klar på at det er tidspunktet for overlevering som er avgjørende.

I forarbeidene til bestemmelsen skrives det at rettsstilstanden før loven var uklar. Det vises til Carsten Smith-dommen. I denne dommen var det spørsmål om hvordan forlagspantloven § 4 skulle tolkes og om en panthaver kunne ta beslag i flekkmasse som noen hadde kjøpt, men som ikke hadde blitt overlevert. Dommer Brækhus pekte på tre alternative løsninger. Panteretten i flekkmassen kunne ha falt bort enten ved avtaleinngåelse, ved overdragelse eller ved tidspunktet kjøperen fikk rettsvern overfor kjøperens kreditorer. I dommen var konklusjonen at tidspunktet for rettsvern avgjorde når panthaver kunne ta dekning. Etter at lovgiver har vist til denne dommen velger de fortsatt å lovfeste "rådigheten" som vilkår. At lovgiver har vist til denne dommen viser at de har sett at rettsverntidspunktet er et alternativ, men likevel har de valgt vilkåret om rådighet. Dette tilsier at ordlyden må tolkes bokstavelig.

For en kjøper vil det være vern mot konkurs og utlegg som står sentralt når den skal vurdere når den trygt kan betale for seg. Det er generelt større fare for konkurs og utlegg enn godtroekstinksjon og beslag fra panthaver. At kjøperen ikke er like bevisst denne risikoen kan tilsi at tidspunktet for rettsvern mot selgerens kreditorer og selgerens panthavere skal være sammenfallene. Dette tilsier at rådigheten skal tolkes utvidende.

Tidspunktet rettsvern mot selgerens kreditorer ved kjøp av løsøreting er ulovfestet. På bakgrunn av to eldre dommer kalt jernskrapdommen og kudommen er det alminnelig enighet i teorien om at det som utgangspunkt er et krav om overlevering for rettsvern mot kjøpers kreditorer. Imidlertid er det også enighet om at det kan gjøres unntak fra overleveringskravet dersom hensynene tilsier det. Det må skje en vurdering av om hensynet til notoritet er ivarettatt slik at det ikke er en fare for kreditorsvik, omsetningshensyn, forbrukerhensyn osv. I

teorien skriver bla. Skoghøy at det at hovedregelen er overlevering kan begrunne hvorfor lovgiver valgte dette som vilkår i § 3-7, men at de egentlig mente at rettsvernstidspunktet skulle være avgjørende. Imidlertid er det vanskelig å tolke lovgivers hensikt slik etter at de har vist til Carsten Smith dommen i forarbeidene og likevel ikke valgt å lovfeste en henvisning til rettsvernstidspunktet. Dette tilsier at "rådigheten" ikke skal tolkes utvidende.

Bak reglene om rettsvern for kjøp av løsøre er det som nevnt en interesseavveining mellom kjøpers og kreditorenes interesser. Det er ikke grunn til at pantavers interesser skal ha vern i større utstrekning enn kreditorene. En pantaver som har pant i tingsinnbegrep vet at den har pant i driftstilbehøret slik det er "til enhver tid" og må i likhet med kreditorene finne seg i rettmessig salg. Verken kreditorer eller pantaverer som har pant i tingsinnbegrep kan forvente at skyldneren eller pantsetterens verdier forblir likt. I tillegg vil en kjøper i begge tilfeller ha behov for beskyttelse når kjøpesummen er betalt og tingen kunne ha vært utlevert til han, men er i selgerens besittelse i kjøperens interesse. Dette tilsier at "rådigheten" skal tolkes utvidende.

Når det kan gjøres unntak fra overleveringskravet ved vern mot selgerens kreditorer beror som nevnt på en interesseavveining. Dette gjør at det kan være vanskelig å forutberegne sin rettsstilling for en kjøper som ønsker å være sikker på når betaling trygt kan skje. Manglende mulighet til å forutberegne sin rettsstilling kan påvirke omsetningslivet negativt ved at man ikke unnlater å inngå avtaler man ellers ville ha inngått. At det er usikkerhet om når det kan gjøres unntak fra overleveringskravet tilsier at denne løsningen ikke bør videreføres til panteloven § 3-7. Dette tilsier at "rådigheten" ikke skal tolkes utvidende.

Det er dessuten enda mer problematisk med et unntak på bakgrunn av en mer skjønnsmessig helhetsvurdering på et område der hovedregelen følger klart av ordlyden enn på ulovfestet område.

Samlet sett er det ikke grunnlag for en utvidende tolkning når ordlyden og forarbeidene er klare, selv om det i noen tilfeller kan være grunn til å gi kjøperen beskyttelse mot pantaver allerede ved tidspunktet for rettsvern mot selgerens kreditorer.

"Rådigheten" skal ikke tolkes utvidende slik at det er tidspunktet for rettsvern mot selgerens kreditorer som blir avgjørende.

Vilkårene i § 3-7(3) er ikke oppfylt. Panteretten var derfor ikke falt bort da Lillevik Sparebank tiltrådte pantet. Lillevik Sparebank kan ta dekning i reolene.

Konklusjonen er at Petra Ås ikke har krav på å få utlevert ti utstillingsreoler. Tvisten mellom Lillevik Sparebank og Hylla AS:

Problemstillingen er om salgspanteretten står seg overfor driftstilbehørspantet. Partene er enige om at salgspanteretten er gyldig.

Det følger av pantel. § 3-4(3) at pant i driftstilbehøret "omfatter den rett som pantsetteren til enhver tid har i vedkommende ting". Ordlyden tilsier at pantaveren ikke får bedre rett enn det pantsetteren selv hadde.

Så lenge panteretten er gyldig avtalt mellom pantsetter og pantaver er det klart at pantsetteren må respektere den. Rettsvern er uten betydning mellom partene. Hvis

panthaveren ikke skal få bedre rett enn pantsetteren må panthaveren dermed også respektere salgspantet så lenge det er gyldig avtalt. Denne tolkningen har også støtte i rettspraksis. Høyesterett la i Lena Maskin-dommen til grunn at rettsvern for salgspant er uten i relasjon til driftstilbehørspant.

Salgspanteretten står seg overfor driftstilbehørspantet.

Twisten mellom Hylla AS og Petra Ås:

Problemstillingen er om Petra Ås må respektere salgspantet til Hylla AS i de ti utstillingsreolene.

Utgangspunktet er at man ikke kan overdra større rett enn det man selv har. Marte hadde ikke rett til å selge hyttene til Petra Ås uten samtykke fra Hylla AS, jf. pantel. § 3-16. Hvis Petra Ås skal ha ekstingvert Hylla AS sitt salgspant i reolene må det være en særlig hjemmel for dette.

Det følger av ekstl. § 1 at blir en "løsøreting solgt" av den som "sitter med tingen" og får mottakeren den "overlevert til seg" i "god tro" hindrer det ikke rettsvinning etter avtalen at avhenderen "mangler rett til å rå over tingen".

Det er klart at utstillingsreolene er "løsøreting" og at de ble "solgt" til Petra. Videre "s(att)" Marte "med tingen" sa salget fant sted og hun "mangle(t) rett til å rå over tingen" etter pantel. § 3-16.

Spørsmålet er om Petra Ås har fått de ti utstillingsreolene "overlevert til seg" når reolene fortsatt befant seg hos Kåre, jf. ekstl. § 1.

Ordlyden tilsier "til seg" tilsier at man få dem personlig i sin besittelse.

I forarbeidene står det at overleveringskravet kan være oppfylt ved overlevering til tredjemann på vegne av kjøperen. Men det uttrykkes mer skepsis til de tilfeller der en tredjemann hele tiden sitter med tingen og bare blir notifisert om at kjøpet har funnet sted og at selger ikke lenger kan råde over tingen, uten at det avskjæres generelt at dette kan være nok.

Formålet med overleveringskravet er at selgeren skal fratas sin legitimasjon. Når selgeren fratas legitimasjonen hindrer det dobbeltsuksessjon.

I dette tilfellet har det funnet sted en faktisk overlevering fra Marte til Kåre. Reolene befinner seg nå i et annet lokale. Sammenlignet med notifikasjonstilfellet i forarbeidene der den samme tredjepersonen som sitter med tingen hele tiden har det skjedd en forandring i det ytre som vanskeliggjør at Marte kan disponere videre til andre. Kåre har også fått beskjed om at det er Petra som skal hente hyllene. Dersom Marte skal kunne disponere videre til en annen i strid med Petras rett må hun enten lyve til Kåre eller få han med på den rettsstridige opptreden. At det blir vanskeligere å disponere videre tilsier at Petra har fått reolene overlevert til seg.

Imidlertid er det første tilfellet som nevnes i forarbeidene at det er kjøpers representant tingen overleveres til og det andre tilfellet at tingen overleveres til en uavhengig tredjeperson. I dette

tilfellet er tingen overlevert til selgerens representant og han er Martes nærstående. Det er derfor større sannsynlighet for at han vil handle etter Martes instruksjoner enn å forsøke og ivareta Petras interesser.

Avgjørende blir det at ordlyden tilsier at reolene må befinne seg hos Petra eller representant på henne, og at Martes legitimasjon ikke er fratatt i tilstrekkelig grad når tingen fortsatt er hos hennes bror.

Petra Ås har ikke fått de ti utstillingsreolene "overlevert til seg" når reolene fortsatt befant seg hos Kåre, jf. ekstl. § 1.

Konklusjonen er at Petra Ås må respektere salgspantet til Hylla AS i de ti utstillingsreolene.

Subsidiært forutsettes det at Petra Ås hadde fått de ti utstillingsreolene "overlever til seg", jf. ekstl. § 1.

Spørsmålet er om Petra Ås var i "god tro" om Martes rett til å selge reolene på overleveringstidspunktet, jf. ekstl. § 1.

"God tro" er definert i ekstl. § 1(2). Mottakeren er i god tro når han ikke "forstår at avhenderen mangler rett og heller ikke burde ha forstått det om han hadde vært så aktsom som det må kunne kreves etter forholdene ved avhendingen, tingens art og omstendighetene ellers".

I Myra båt-dommen var saken at Myra Båt hadde inngått avtale med en entreprenør om at de skulle bygge et stålbygg. Entreprenøren kjøpte stålplater som skulle inkorporeres i bygget og selgeren betinget seg salgspant i stålplatene. Etter at stålplatene hadde kommet til byggeplassen gikk entreprenøren konkurs. Selgeren mente de kunne ta dekning i stålplatene på grunn av salgspantet. Et av spørsmålene var om Myra Båt hadde ekstingvert salgspantet. Når Høyesterett skulle vurdere om Myra Båt hadde vært i "god tro" etter ekstl. § 1 påpekte de at det måtte stilles strengere krav til næringsdrivende, men videre uttalte de at det ikke skulle komme Myra Båt til skade at det var vanlig med salgspant i bransjen. Etter kontrakten mellom Myra Båt og entreprenøren skulle entreprenøren ha opplyst om salgspantet, og det var dermed et kontraktsbrudd når dette ikke ble gjort. Høyesterett konkluderte med at Myra Båt hadde vært i "god tro".

I likhet med dommen er også Petra Ås næringdrivende. Dommen kan tilsi at det ikke skal komme Petra til skade at det var vanlig med salgspant, så lenge hun ikke hadde konkrete holdepunkter for at det var salgspant. Dette tilsier at Petra Ås var i "god tro".

I dommen var entreprenøren og Myra Båt ikke i samme bransje. Dette kan begrunne hvorfor det ikke skulle komme Myra Båt til skade at det var vanlig med salgspant i bransjen. Myra Båt hadde ikke like gode forutsetninger for kjenne til bransjepraksis. I motsetning til dette driver både Marte og Petra butikk og de har begge behov for reoler. Sammenlignet med Myra Båt-dommen kan det tilsi at Petra i større grad burde kjenne til hva som er bransjepraksis og at hun har større oppfordring til å undersøke om det er tatt salgspant når det er vanlig. Dette trekker i retning av at Petra ikke var i "god tro".

Videre hadde Myra Båt grunn til å stole på at entreprenøren ikke bryte kontrakten ved å lyve. Det er ikke en tilsvarende kontraktsforpliktelse mellom Petra og Marte. Dette kan også tilsi at

Petra hadde større oppfordring til å undersøke om det var salgspant enn Myra Båt, og tilsier at Petra ikke var i "god tro".

Samtidig er det uansett lovfestet at en salgspantsetter ikke har rett til avhende uten salgspanthavers samtykke i pantel. § 3-16, slik at pantsetter uansett vil ha gjort noe rettsstridig ved å avhende. At det uansett var rettsstridig gjør at det må legges mindre vekt på at det ikke var et kontraktsbrudd slik som i Myra Båt-dommen.

I Myra Båt-dommen visste salgspanthaveren at stålplatene skulle inkorporeres i et stålbygg. Ved inkorporering vil salgspant falle bort, jf. pantel. § 3-19. At det var en forutsetning at salgspantet uansett skulle falle bort gjør at salgspanthaver vil ha lagt mindre vekt på sikkerheten pantet gir når de bestemte seg for å yte kreditt. Da er det mindre grunn til å beskytte salgspanthaveren. I motsetning til dette hadde ikke Hylla AS noen grunn til å tro at salgspantet skulle miste sin verdi. Dette kan tilsi at Hylla AS bør beskyttes i større grad enn selgeren av stålplatene i Myra båt.

Hvis Petra skal undersøke om det finnes salgspant må hun få Marte til å opplyse hvem hun har kjøpt reolene fra slik at hun kan spørre dem. Hvis Marte har ønsker å disponere i strid med salgspantet kan hun prøve å overbevise Petra om hun ikke trenger å forhøre seg med selgeren eller nekte å utlevere kontaktinformasjon på selgeren. Dette gjør at det vil være vanskelig for Petra å undersøke om det er tatt salgspant i reolene. Dette tilsier at Petra var i "god tro".

Godtroervervsregelen i ekstl. § 1 er begrunnet omsetningshensyn. Den som erverver en løsøreting skal kunne stole på legitimasjonen besittelsen gir og slippe å foreta nærmere undersøkelser med mindre det er konkrete tegn på at avhenderen mangler rett til å disponere. Hvis det stilles for strenge krav til undersøkelser vil det hindre en effektiv omsetning. Hvis det skal kreves at Petra for kontaktinformasjon og må kontakte selgeren av reolene uten at det er noen konkrete tegn på at Marte disponere i strid med salgspant vil det være svært hemmende på omsetningen.

Samlet sett kan det ikke kreves at Petra skulle ha foretatt nærmere undersøkelser av om reolene var beheftet med salgspant selv om det var vanlig i bransjen. Det vil føre til for strenge krav som vil virke hemmende på omsetningen.

Petra Ås var i "god tro" om Martes rett til å selge reolene på overleveringstidspunktet, jf. ekstl. § 1.